ASOCIACE PRACOVNÍKŮ SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÝCH CENTER
Brno, Pod Horkou 463/16, PSČ 635 00

Práva dětí nelze omezovat kvůli nedostatkům systému

Stanovisko Asociace pracovníků speciálně pedagogických center (APSPC)

Asociace pracovníků speciálně pedagogických center (APSPC) podporuje návrh novely školského zákona předložený Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy pod vedením ministra Roberta Plagy. Odmítáme návrhy, které v posledním týdnu prezentovali koaliční partneři současné vlády a které místo systémového řešení problémů škol přinášejí opatření směřující k omezování práv dětí a jejich rodin.

Odmítání žáků podle míry potřebné podpory, jejich vylučování ze vzdělávání nebo přenášení odpovědnosti za nezvládnuté situace na rodiče nejsou řešením. Jsou selháním systému, který má vytvářet podmínky pro vzdělávání všech dětí, včetně těch, jejichž vzdělávání vyžaduje vyšší míru odborné, personální nebo organizační podpory.

Koho se mohou taková opatření konkrétně dotknout?

Žáka s těžkým tělesným postižením, který se pohybuje na vozíku, má běžné rozumové schopnosti a dokáže zvládat učivo, ale potřebuje bezbariérový přístup, upravené pracovní místo, speciální pomůcky a pomoc při některých činnostech. **Nevidomého žáka**, který má předpoklady pro vzdělávání, ale potřebuje učební materiály v Braillově písmu či jiných přístupných formátech, speciální pomůcky a podporu při orientaci a pohybu. **Neslyšící žák**, které potřebuje zajistit přístup ke komunikaci a výuce například prostřednictvím českého znakového jazyka, tlumočení nebo přepisu mluvené řeči. Ale také **žáka, který se léčí s onkologickým onemocněním**, v jehož důsledku trpí výraznou únavou a potřebuje individuálně nastavenou organizaci výuky, zohlednění dlouhodobých absencí a návaznost vzdělávání během léčby i po návratu do školy. Nebo **žáka se závažným metabolickým onemocněním**, jehož vzdělávání vyžaduje dodržování zdravotního režimu, individuálně nastavené podmínky stravování, potřebný dohled a připravenost na případné zhoršení zdravotního stavu.

Všichni tito žáci mohou mít vzdělávací předpoklady, zájem o učení a schopnost dosahovat vzdělávacích cílů. Současně mohou potřebovat rozsáhlou podporu, bez níž nemají zajištěny podmínky pro skutečnou účast na vzdělávání. Jejich potřeby se navíc mohou v čase měnit a vyžadovat průběžné přizpůsobování podpory.

Mají být tyto děti odmítnuty proto, že škola nedokáže zajistit potřebné podmínky? Má být jejich přístup ke vzdělávání omezen kvůli nárokům na personální zajištění, odborné pomůcky, komunikaci nebo individuální organizaci výuky?

Právě takových dětí se může dotknout možnost odmítat žáky s vyššími stupni podpůrných opatření v běžných školách. Vysoká potřeba podpory přitom sama o sobě nevypovídá o schopnosti dítěte učit se, jeho vzdělávacích předpokladech ani o tom, jakých výsledků může dosahovat. **Rozsah potřebné podpory není možné zaměňovat za míru schopností dítěte ani za jeho potenciál k dalšímu rozvoji.**

Uvedené příklady jsou ilustrativní. Konkrétní potřeby podpory, její rozsah i odpovídající stupeň podpůrných opatření musí být vždy posuzovány individuálně. Samotná diagnóza ani zdravotní stav automaticky neznamenají přiznání konkrétního stupně podpůrných opatření. Rozhodující jsou skutečné dopady individuálních potřeb dítěte do vzdělávání a podmínky, které potřebuje k tomu, aby se mohlo učit a rozvíjet.

Právo na vzdělávání nesmí být podmíněno zdravotním znevýhodněním dítěte, stupněm podpůrných opatření ani tím, nakolik je pro školu jeho vzdělávání organizačně náročné. Dítě nemůže nést odpovědnost za to, že škola nemá dostatek odborníků, potřebné vybavení nebo dostupnou odbornou pomoc. Stejně tak nelze nedostatečnou podporu nahrazovat vyloučením žáka z výuky, aniž by se řešily příčiny jeho obtíží.

Náročné chování nelze řešit pouhým přesunutím dítěte do jiné školy nebo přenesením odpovědnosti na rodinu. Pokud dítě reaguje na školní prostředí způsobem, který je pro školu obtížné zvládat, je nezbytné hledat příčiny jeho chování, vyhodnotit jeho individuální potřeby a nastavit odpovídající podporu. Odmítnutím dítěte v jedné škole, zejména pokud jiná škola není dostupná nebo nedokáže potřebnou podporu zajistit, se problém nevyřeší. Jeho důsledky pouze přeneseme na dítě a jeho rodinu. Přenesení odpovědnosti za zajištění vzdělávání ze školy na rodinu navíc může omezit pracovní uplatnění zákonných zástupců a zvýšit riziko, že se rodina dostane do ekonomických obtíží a bude nucena čerpat sociální dávky.

Za nepřijatelné považujeme také opatření, která přenášejí nové povinnosti a odpovědnost na ředitele škol bez odpovídajících kompetencí, odborného zázemí a jasných pravidel. Školy potřebují účinnou metodickou podporu, dostupnou mezioborovou spolupráci a odbornou pomoc při řešení složitých situací, nikoli další administrativní a organizační překážky. Nároky spojené se vzděláváním různorodé skupiny žáků je nutné brát vážně a hledat způsoby, jak školám pomoci je zvládat. To vyžaduje funkční systém podpory, dostatečné personální kapacity a jasně nastavenou spolupráci mezi školami, školskými poradenskými zařízeními, rodinami a dalšími odborníky.

Omezení přístupu dětí ke vzdělávání není systémovým řešením, ale rezignací na hledání účinnějších cest.

Česká republika se zavázala respektovat práva dětí a osob se zdravotním postižením a vytvářet podmínky pro rovný přístup ke vzdělávání. Tyto závazky nelze naplňovat pouze formálně. Nelze současně deklarovat rovné právo na vzdělání a vytvářet pravidla, která některým dětem umožní přístup ke vzdělávání omezit právě kvůli jejich potřebám.

APSPC proto jednoznačně podporuje odborně podložené změny, které posilují schopnost škol vzdělávat různorodou skupinu žáků a zajišťovat potřebnou podporu. Odmítáme opatření, která místo řešení příčin problémů přesouvají jejich důsledky na děti a rodiny. Potřebujeme systém, který pomáhá školám zvládat náročné situace, nikoli systém, který řeší vlastní nedostatky tím, že omezuje možnosti dětí.

Vysoká potřeba podpory neznamená nízkou schopnost učit se. Zdravotní znevýhodnění není důvodem k odmítnutí dítěte. A nedostatek podmínek na straně školy nemůže být automaticky překážkou jeho práva na vzdělávání.

Kvalita školství se neměří tím, kolik dětí dokáže ze vzdělávání vyloučit, ale tím, jak dokáže zajistit podmínky pro vzdělávání každého z nich. Ať už v hlavním vzdělávacím proudu nebo ve třídě či škole zřízené dle § 16 (9) ŠZ.

Mgr. Z. Žampachová
Předsedkyně APSPC